

7. *Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh* [Methodology of Teaching Foreign Languages in Secondary Educational Institutions], 1999 Pidruchnyk / kol. avt. pid kerivn. S.Iu. Nikolaievoi. Kyiv: Lenvit, 320.

8. *Metodyka navchannia inozemnykh mov u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk* [Methodology of Teaching Foreign Languages in General Educational Institutions: Textbook], 2010. / kol. avtoriv: L.S. Panova, I.F. Andriiko, S.V. Tezikova ta in. Kyiv: VTs «Akademiia», 328.

9. Stepanenko, V.A., 2022. *Derusyfikatsiia Ukrainy: pravovi ta politychni aspekty* [Derussification of Ukraine: Legal and Political Aspects]. Kyiv: Znannia, 256.

10. Tarnopolskyi, O.B., & Kabanova, M.R. 2019. *Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli* [Methodology of Teaching Foreign Languages and Their Aspects in Higher Education]. Pidruchnyk. Dnipro: Universytet im. Alfreda Nobelia, 256.

11. Shevchuk, T.V., 2022. *Derusyfikatsiia ukrainskoi osvity: istorychnyi aspekt* [Derussification of Ukrainian Education: Historical Aspect]. Kyiv: LIBERA, 224.

12. Iuzkov, M.I., 2022. *Derusyfikatsiia Ukrainy: filosofski aspekty* [Derussification of Ukraine: Philosophical Aspects]. Kyiv: Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska akademiia», 160.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-36-260-277>

УДК 355.231.4 (477)

Злобіна Олена Вікторівна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних та
фундаментальних дисциплін,

Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська
академія»

Одеса, Україна;

аспірантка,

Комунальний вищий навчальний заклад

«Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2296-5148>

zlobina710@gmail.com

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВМС ЗС УКРАЇНИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано структурно-функціональну модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗС України у закладах вищої освіти. Визначено систематизацію основних видів практичної підготовки у ВВНЗ, виокремлення організаційно-педагогічних умов її забезпечення, обґрунтування структурно-функціональної моделі

організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України. Методологічну основу статті становлять основні положення теорії пізнання та інформаційний, ресурсний, професійний підходи.

Зазначено, що практична підготовка майбутніх офіцерів ВМС ЗС України охоплює весь цикл навчання за відповідними освітньо-професійними програми підготовки морських офіцерів всіх спеціальностей, який складається з різних видів практики (первинної військово-професійної підготовки, польового виходу та шлюпочного походу, корабельної практики, катерного (штурманського) походу, військового (флотського) стажування). Виокремлено організаційно-педагогічні умови практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України, а саме: цілеспрямоване формування мотивації майбутніх офіцерів ВМС, професіоналізація освітнього процесу, цифровізація навчання, організація та активізація освітнього процесу, формування психологічних якостей і вмінь. Обґрунтовано структурно-функціональну модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України. Формалізовано компетентність майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил як сукупність мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційно-вольового і рефлексивного компонентів.

Практична підготовка майбутніх офіцерів ВМС ЗС України є складовою неперервної професійної освіти фахівців в Україні. Структурно-функціональна модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України дає змогу виявити загальні системні властивості і якісні характеристики відносно самостійних елементів системи, які логічно пов'язані між собою і знаходяться у функціональній взаємодії. Результатом такої взаємодії має стати якісне формування лідерських компетентностей офіцерів ВМС ЗС України до виконання ними професійних обов'язків.

Ключові слова: Військово-Морські Сили (ВМС); Збройні Сили України (ЗС України); майбутні офіцери; освітньо-професійна програма (ОПП); практична підготовка.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Практична підготовка професійних військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО) України, в тому числі військово-морського профілю, як складова фахової підготовки в системі вітчизняної вищої військової освіти, являє собою складну педагогічну систему освітнього характеру. Для розуміння її сутності та місця в сучасному освітньому просторі важливо дослідити її окремі аспекти, змістовне наповнення, структурні особливості та існуючі підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем професійної підготовки фахівців в системі вищої освіти зверталися Барковська О.Я., Огарь С.В., Гавриш Н.Б. [1], Брусиков А.В., Гармаш Т.А., Ковальчук О. П., Лазоренко О., Якимчук А., Рутьян Л., Толок І. В., Приходько Ю. І., Шевченко Р.І, Попроцький І.С. та інші.

Аналіз наукових джерел свідчить, що на сьогоднішній день ще не сформована цілісна теорія практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України у ВВНЗ і ВНП ЗВО, хоча окремі її аспекти на загальнотеоретичному рівні досліджувались і продовжують вивчатися.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Відповідно **метою статті** є осмислення педагогічної системи «практичної підготовки» офіцерів ВМС ЗС України у ВВНЗ в теоретико-нормативному та структурному аспектах. **Завданнями дослідження** визначаємо систематизацію основних видів практичної підготовки та обґрунтування структурно-функціональної моделі організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODOLOGY

Методологічну основу статті становлять основні положення теорії пізнання та інформаційний, ресурсний, професійний підходи.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Вітчизняний базовий підхід до практичної підготовки морських офіцерів у ВВНЗ та ВНП ЗВО найбільш повно представлений у їх чинних локальних нормативних актах організаційно-керівного характеру. Положенням про організацію освітнього процесу в Інституті Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (2018 р.) практична підготовка курсантів визначається як «необхідний компонент військово-професійної підготовки випускників..., основними формами якої є: первинна військово-професійна підготовка, навчальна, військова, ремонтна, технологічна та переддипломна практики курсантів (слухачів), військове стажування курсантів» (6.3.) [1]. Діючі освітньо-професійні програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальностями 254 Забезпечення військ (сил), 255 Озброєння та військова техніка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти підготовки військових фахівців в Інституті ВМС НУ «ОМА» описують систему практичної підготовки в її структурно-логічній послідовності проходження за різними видами практик та смислове навантаження у вигляді компетентностей та програмних результатів навчання.

Так, в Інституті ВМС НУ «ОМА» як провідному видовому ВВНЗ на першому курсі основна увага приділяється вивченню дисциплін фундаментального, гуманітарного та загальновійськового спрямування, а також основ морської підготовки. Перший курс завершується проведенням польового виходу та шлюпочного походу. На другому курсі

продовжується вивчення дисциплін гуманітарного спрямування, а також навчальних дисциплін загальноморського спрямування. Другий курс завершується проведенням корабельної практики. На третьому курсі основна увага приділяється вивченню спеціальних дисциплін та штурманській підготовці, який завершується проведенням катерного (штурманського) походу. На четвертому курсі основними є навчальні дисципліни зі спеціалізації. В кінці четвертого курсу проводиться стажування. Визначена структурно-логічна послідовність практичної підготовки ефективно доповнює та розширяє базовий підхід до видів практичної підготовки, визначених чинними Наказами Міністерства оборони України) [2,3,4].

Систематизуємо практичну підготовку майбутніх офіцерів ВМС ЗС України за видами практик, тривалості, формами атестації та в структурно-логічній послідовності її проходження (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Системна модель практичної підготовка майбутнього офіцера Військово-Морських Сил ЗС України в ВВНЗ

Види практичної підготовки в Інституті ВМС НУ «ОМА»					
Вид практичної підготовки		Структурно-логічна послідовність проведення	Тривалість	Особливості програми	Форма атестації
Первинна військово-професійна підготовка	Первинна військово-професійна підготовка	До початку першого року навчання	4 тижні за рахунок часу, який не враховується в загальному (календарному) обсязі часу підготовки за ОПП	Єдина програма	Закінчується урочистим прийняттям Військової присяги
	Польовий вихід та шлюпочний похід	Перший курс навчання (2 семестр)	90 год (3 кредити ЄКТС)	Єдина програма для всіх спеціалізацій	Залік
	Корабельна практика	Другий курс навчання (4 семестр)	90 год (3 кредити ЄКТС)	Єдина програма для всіх спеціалізацій	Залік
	Катерний (штурманський) похід	Третій курс навчання (6 семестр)	90 год (3 кредити ЄКТС)	Розробляється окремо для кожної спеціалізації	Залік
Стажування	Військове (флотське) стажування	Четвертий курс навчання (8 семестр)	180 год (6 кредитів ЄКТС)	Розробляється окремо для кожної спеціалізації	Залік

Реалізація якісної практичної підготовки морських офіцерів ВМС ЗС України безпосередньо залежить від організаційно-педагогічних умов її забезпечення. У педагогіці умова – це «обставина, фактор та сукупність заходів, що впливають на ефективність функціонування педагогічної системи» [5]. погоджуючись із М. Ілляховою, зазначимо що організаційно-педагогічні умови – це обов'язкова частина будь-якої педагогічної системи, що складається із широкого спектру освітніх можливостей, спрямованих на забезпечення ефективного матеріально-технічного, науково-методичного, соціально-психологічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення професійного розвитку спеціаліста. Це також система взаємопов'язаних факторів, необхідних для цілеспрямованого розвитку професійної компетентності фахівця, включаючи внутрішні та зовнішні критерії, що визначають специфіку індивідуальної траєкторії професійного розвитку з урахуванням соціальних запитів та моральних якостей [6].

Виокремимо організаційно-педагогічні умови практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України. До таких умов нами було віднесено:

1. Цілеспрямоване формування мотивації майбутніх офіцерів ВМС (патріотизм, любов до професії захисника Вітчизни; позитивна мотивація до формування професійних якостей, прагнення до саморозвитку). Мотивацію у контексті навчання ми розуміємо як потребу, бажання та примус курсанта брати участь в освітньому процесі та бути успішним у ньому [7].

2. Професіоналізація освітнього процесу (зорієнтованість змісту дисциплін на формування професійних якостей, забезпечення активного відпрацювання професійних ситуацій, наближення (перехід) до стандартів НАТО).

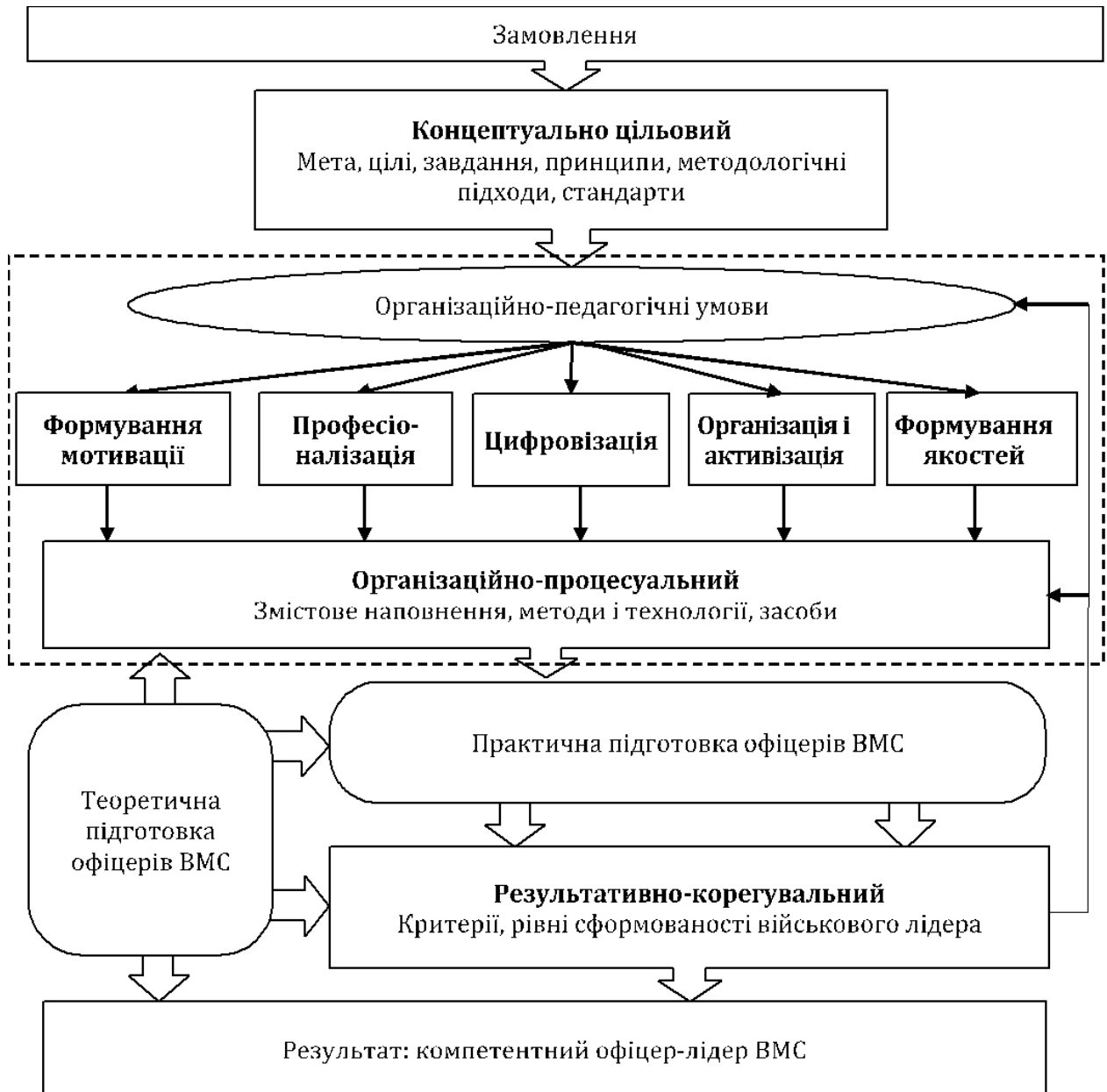
3. Цифровізація навчання (активне й ефективне застосування віртуально-імітаційного освітнього середовища практичної підготовки за зразком центрів навчально-практичного моделювання НАТО, використання імерсивних технологій, володіння «офісними» додатками – пошта, месенджери, редактори тощо, навички пошуку та обробки інформації, вміння швидко розбиратись із малознайомим інтерфейсом, вміння використовувати гаджети тощо).

4. Організація та активізація освітнього процесу (організація педагогічної рефлексії як передумови саморегуляції; індивідуалізація процесу навчання, забезпечення навчання за індивідуальними планами; підвищення об'єктивності оцінювання рівня військової підготовки; забезпечення прозорості системи моніторингу якості військової підготовки; застосування методів, засобів і форм навчання, які характерні для європейської зони освіти, зокрема активного й інтерактивного навчання, методу імітаційного моделювання, методу випереджальних завдань, ситуативних та ігрових методів; широке використання індивідуальних і творчих завдань, залучення курсантів до військово-наукової та науково-дослідницької роботи; особистісно-орієнтований підхід у освітньому процесі спрямований на розвиток діалогічної взаємодії у навчанні між викладачами і студентами);

5. Формування психологічних якостей і вмінь (стресостійкості, цілеспрямованості, наполегливості, самостійності, дисциплінованості, витримки та самокритичності в професійній діяльності, толерантності). Створення сприятливих умов формування в курсантів-військових моряків якостей самоактуалізації,

самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Проаналізуємо розроблену нами **структурно-функціональну модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України** (Рис.1).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗСУ

Першим елементом моделі є **соціальне замовлення**. Замовлення формується на загальнодержавному рівні, відповідно до вимог сьогодення, умов повномасштабного вторгнення РФ, переходу на стандарти НАТО та ін.

Наступною складовою моделі є **концептуально-цільовий блок**. Цей блок містить мету моделі, цілі (соціальні, психологічні, дидактичні, особистісні), принципи (загальнодидактичні та спеціальні) та методологічні підходи. Також до цього блоку ми віднесли стандарти за якими ведеться підготовка.

Метою моделі є перевірка дієвості виокремлених нами організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів Військово-Морських Сил ЗС України. Оскільки безпосередньо таку перевірку не видається можливим, то здійснюватись вона буде опосередковано – через перевірку ефективності формування лідерських компетентностей майбутнього офіцера ВМС.

Цілі фактично є складовими загальної мети, вони поділяються на соціальні, психологічні і особистісні. *Соціальні цілі* структурно-функціональної моделі організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗСУ – це розвиток різних аспектів особистості, адекватних вимогам сучасного суспільства. «Соціальні цілі є характеристиками еталонної моделі особистості, в якій мають бути сформовані якості, що відповідають рівню розвитку суспільства» [8]. Досягнення *психологічних* цілей зумовлюється реалізацією наступних завдань:

- розвитком мотивації та професійної самосвідомості курсанта щодо постійного вдосконалення власної професійної компетентності;
- розвитком психологічних якостей, що сприяють адаптації в професійному середовищі;
- формуванням лідерських якостей та ін.

Особистісні цілі реалізуються шляхом задоволення актуальних особистісних потреб, формування основи для подальшого особистісного зростання. Забезпечення їх реалізації зумовлює розв'язання такого завдання, як підтримка індивідуальних запитів у набутті знань поза навчальною програмою, самовираженні та саморозвитку тощо.

Організаційно-процесуальний блок (на Рис.1 зображено пунктиром) складається, власне, із організаційно-педагогічних умов, змістового наповнення, описання, методів, технології і засобів, що використовуються для досягнення результату (вирішенню поставлених завдань).

Організаційно-процесуальний блок відповідає за зміст навчання і може в певних межах відрізнитись для двох навчальних груп за рахунок варіативної складової освітніх програм. Також до цього блоку відносяться вибір оптимальних форм, методів і засобів навчання.

Відповідно до специфіки моделі окремо винесені блоки теоретичної і практичної підготовки. Оскільки метою моделі передбачається дослідження впливу різних факторів на ефективність практичної підготовки, то ми умовно вважаємо блок теоретичної підготовки офіцерів незалежним елементом (незалежною змінною), який здійснює вплив на когнітивну складову компетентності офіцерів ВМС, цілеспрямований вплив на яку у межах нашого дослідження не проводився.

Останній блок – результативно-корегувальний. У цьому блоці проводиться оцінка отриманих результатів, відбувається їх дослідження на предмет відповідності розробленим критеріям оцінювання та робиться висновок щодо якості отриманого

результату – компетентності офіцерів військово-морських сил збройних сил України.

Результатом підготовки має стати компетентний офіцер-лідер ВМС.

Розвиток лідерських якостей у майбутніх офіцерів є одним із пріоритетних аспектів військового освіти. В Стратегії розвитку Інституту Військово-Морських Сил Національного Університету «Одеська морська академія» на період до 2030 року актуальним **пріоритетом** визначено «...здійснення підготовки військово-морського спеціаліста – лідера нового типу і наповнення його найвищими ідеями відданості, честі та служіння Українському народові та своїй Державі» [9].

У Доктрині розвитку військового лідерства у Збройних Силах України відзначається, що в основі розвитку військового лідерства лежить чотирифакторна модель, що описує систему, процеси та ключові компоненти лідерської поведінки. Ці компоненти включають дотримання цінностей, розвиток професійних та особистісних компетентностей, а також набуття досвіду на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях [10].

Таким чином, розвиток військового лідерства передбачає цілеспрямоване формування ряду особистісних якостей курсанта, відображених у моделі, а практична підготовка у першу чергу спрямована на розвиток лідерських якостей військовослужбовців і є її невід’ємною частиною.

Структурно-функціональна модель організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів ВМС ЗС України дає змогу виявити загальні системні властивості і якісні характеристики відносно самостійних елементів системи, які логічно пов’язані між собою і знаходяться у функціональній взаємодії. Результатом такої взаємодії має стати якісне формування лідерських компетентностей офіцерів ВМС ЗС України до виконання ними професійних обов’язків.

Для визначення ефективності використання запропонованої нами структурно-функціональної моделі організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України (у тому числі на засадах стандартів НАТО) було вирішено якісні характеристики готовності формалізувати за допомогою компетентнісної моделі (Таблиця 2.).

У межах нашого дослідження представимо компетентність майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил як сукупність мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційно-вольового і рефлексивного компонентів.

Таблиця 2.

Компетентнісна модель офіцера-лідера Військово-Морських Сил ЗС України

Компоненти (набір компетентностей)				
Мотиваційний	Діяльнісний	Емоційно-вольовий	Когнітивний	Рефлексивний
ОПП 254, ОПП 255				
К01 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	К04 Навики здійснення безпечної діяльності. К12 Здатність управляти підрозділом забезпечення в ході підготовки та ведення	К03 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. К05 Визначеність і наполегливість щодо поставлених	К02 Здатність приймати обґрунтовані рішення. К07 Знання та розуміння	К10 Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства,

<p>K06 Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>K11 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>	<p>бою, здійснення повсякденної діяльності в підрозділі забезпечення (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).</p> <p>K13 Здатність планувати, організовувати і вести бій підрозділом (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).</p> <p>K14 Здатність застосовувати штатне озброєння та військову техніку підрозділу забезпечення (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).</p> <p>K15 Здатність здійснювати всебічне забезпечення підрозділу забезпечення (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).в ході бойових дій та повсякденної діяльності.</p> <p>K20 Здатність здійснювати водіння і технічне обслуговування базових машин підрозділу забезпечення (за видами, родами Збройних Сил України,</p>	<p>завдань і взятих обов'язків.</p> <p>K24 Здатність переносити тривалі різнопланові фізичні навантаження</p>	<p>предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>K08 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>K09 Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>K17 Здатність визначати (ідентифікувати) та описувати зразки озброєння та військової техніки армій держав-членів НАТО та інших країн, способів їх дій.</p> <p>K19 Здатність використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для оцінки ефективності бойового застосування підрозділу забезпечення, вирішення інших професійних завдань (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).</p> <p>K22 Здатність опановувати знання в інших</p>	<p>усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини громадянина в Україні.</p> <p>K16 Здатність оцінювати противника та прогнозувати найбільш ймовірні варіанти його дій при вирішенні бойових завдань в різних видах бою..</p> <p>K18 Здатність здійснювати морально-психологічне забезпечення у військовому підрозділі.</p>
---	---	--	--	--

<p>інших військових формувань, утворених відповідно до законів України), організувати їх підготовку до маршу і технічне обслуговування. К21 Здатність працювати автономно та в команді (включаючи навички лідерства), виконуючи посадові обов'язки за посадою призначення в ході повсякденної діяльності та бойового застосування підрозділу (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України). К23 Здатність організовувати безпечні умови праці у військових підрозділах, дотримання техніки безпеки та протипожежної безпеки.</p>		<p>галузях професійної діяльності, здійснювати пошук, аналізувати та надавати критичну оцінку інформації з різних джерел.</p>	
--	--	---	--

Мотиваційний компонент. Мотивація до військової діяльності являє собою комплексний феномен, що включає різні соціально-психологічні аспекти, що визначає як позитивні, так і негативні фактори проходження військової служби. Саме мотиваційний компонент поєднує внутрішні та зовнішні чинники, виступаючи як системоутворюючий елемент. Таким чином, зацікавленість військовослужбовців у службово-бойовій діяльності, необхідність успішного виконання професійних завдань, бажання розвиватися та процвітати у військовій сфері, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, а також демонстрація кращих якостей, почуття обов'язку та відповідальності перед Батьківщиною – все це здійснює системоутворюючий вплив на внутрішні та зовнішні фактори психологічної готовності військовослужбовців до військової діяльності через реалізацію стимулюючої, регулятивної та смислоутворюючої функцій [11].

Когнітивний компонент відображає володіння спеціальною термінологією й відповідними професійними знаннями: фундаментально-технічними, спеціалізовано-професійними та професійно-практичними, які є основою загальнопрофесійної складової компетентності.

Емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан у різноманітних професійних ситуаціях, здатність достойно переживати відсутність результату, невдачі в роботі, цілеспрямованість дій у професійному середовищі, терпіння і володіння собою в ситуаціях невизначеності, наполегливості в досягненні поставленої мети у професійній сфері, наполегливість у досягненні цілей самоактуалізації та саморозвитку, прояв вольових зусиль у розв'язанні навчальних і професійних проблем, прояв ініціативності, сміливості, принциповості в розробці і здійсненні навчальних і професійних проєктів. Емоційно-вольовий компонент охоплює такі якості особистості, як наполегливість у подоланні труднощів, старанність, вдумливість, прагнення до самовдосконалення, самокритичність, впевненість у собі, відсутність страху помилитися, цілеспрямованість у роботі, почуття власної гідності [12].

Невід'ємною складовою моделі є рефлексивний компонент. У своїх дослідженнях, присвячених проблемі рефлексії, І. М. Зиник наголошує, що рефлексія є процесом, в рамках якого людина осмислює свої вчинки, стани, емоції та переживання, аналізує їх і формулює відповідні висновки. Щоб людина могла краще зрозуміти себе, контролювати і керувати своїми діями, а також розвивати свій внутрішній світ, необхідно опанувати навички рефлексії. Рефлексія включає самоспостереження і самоаналіз, і є основним способом набуття нових знань. Розуміння себе та навколишнього світу виникає не ззовні, а виключно завдяки постійній рефлексії над тим, що відбувається всередині нас щохвилини, «тут і тепер» [13].

Оскільки дослідження кожної із компетентностей наведених у моделі в Таблиці 2. виходить далеко за межі даного дослідження, то на її основі нами була створена факторно-критеріальна модель (Таблиця 3.), де кожен із компонентів компетентнісної моделі офіцера-лідера Військово-Морських Сил ЗС України був представлений у вигляді фактора, сутність якого розкривається через визначені критерії (фактично, кожен критерій є деякою характеристикою – інтегральною компетентністю курсанта). Тобто, кожен із зазначених факторів ми подали у вигляді сукупності деяких критеріїв. Значення кожного критерію можна оцінити, поставивши йому у відповідність деяке числове значення за визначеною шкалою. Фактори вважались такими, що мають однаковий вплив (однакову вагу) на результат підготовки. Для всіх критеріїв, за допомогою одного із видів експертного методу – методу Дельфі було обраховано вагомість.

Для визначення вагомості було залучено 9 експертів (науково-педагогічні працівники – представники випускних кафедр різних спеціалізацій, психолог). Їм було запропоновано в межах кожного фактору проранжувати значимість критерію. Результати були зведені в таблицю. Вагомість визначалась як середнє арифметичне елементів кожного рядка поділене на суму рангів в межах кожного фактору (6 для факторів 1,2, 3, 5 та 10 – для фактору 4).

Таблиця 3.

Факторно-критеріальна модель професійної-компетентності майбутніх офіцерів Військово-Морських сил

Фактор, F	Критерій	Вагомість, W
1. Мотиваційний F₁	1. Соціально значимі мотиви	0,370
	2. Особистісні мотиви	0,333
	3. Процесуально-змістовні мотиви	0,296
2. Когнітивний F₂	1. Загальні знання	0,352
	2. Володіння професійно-значущими знаннями	0,352
	3. Знання технологій та методик підвищення професійної майстерності	0,296
3. Діяльнісний F₃	1. Уміння відтворювати отримані знання у практичних ситуаціях	0,444
	2. Соціально-комунікативні навички (у т.ч. уміння працювати в команді)	0,259
	3. Вміння розподіляти час (навики тайм-менеджменту)	0,296
4. Емоційно-вольовий F₄	1. Наявність вольових якостей, зокрема, цілеспрямованості, наполегливості, самостійності, дисциплінованості, витримки та самокритичності в професійній діяльності	0,278
	2. Толерантність	0,378
	3. Здатність домагатися позитивних результатів у своїй професійній діяльності, стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів	0,211
	4. Планування, моделювання, оцінювання результатів, гнучкості, самостійності	0,133
5. Рефлексивно-особистісний F₅	1. Готовність до самонавчання та саморозвитку	0,333
	2. Здатність до рефлексії та саморефлексії	0,315
	3. Рівень самоактуалізації особистості	0,352

Узагальнена інтегративна оцінка стану (якості об'єкта) визначається за такою формулою:

$$S_{\text{заг}} = F_1 K_1 + \dots + F_k K_k + \dots + F_{n(F)} K_{n(F)},$$

де $n(F)$ – кількість факторів,

F_k ($k = 1, n(F)$) – вагомість кожного фактору.

K_k – оцінка кожного фактору (інтегральна оцінка критеріїв фактору).

Для дворівневої моделі, яку ми розглядаємо у дослідженні, загальна формула інтегральної оцінки окремого фактору має вигляд:

$$K_k = (W_{k,1} \cdot E_{k,1} + \dots + W_{k,i} \cdot E_{k,i} + \dots + W_{k,n(k)} \cdot E_{1,n(k)}) = \sum_{i=1}^{n(k)} (W_{k,i} \cdot E_{k,i}),$$

де $E_{k,i}$ це експертна оцінка i -го критерію в межах k -го фактору, а $n(k)$ – кількість критеріїв у цьому факторі.

Узагальнена інтегративна оцінка $S_{\text{заг}}$ є функцією факторних оцінок K_i , коефіцієнтів вагомості M_i та V_i , та обраховується за формулою:

$S_{\text{заг}} = F_1 \cdot (W_{1,1} \cdot E_{1,1} + W_{1,2} \cdot E_{1,2} + \dots + W_{1,n(1)} \cdot E_{1,n(1)}) + \dots + F_k \cdot (\dots) + \dots + F_{n(F)} \cdot (W_{n(F),1} \cdot E_{n(F),1} + W_{n(F),n(n(F))} \cdot E_{n(F),n(n(F))})$, тобто:

$$S_{\text{заг}} = \sum_{k=1}^{n(F)} \left(F_k \cdot \sum_{i=1}^{n(k)} (W_{k,i} \cdot E_{k,i}) \right),$$

Використовуючи математичні методи результат підготовки можна представити як деяке число в межах від 0 до 1, так, що більш високому рівню готовності ставиться у відповідність більше число. Або, якщо домножити результат на 100, отримати представлення компетентності у відсотках. Такий підхід дозволив однозначно згрупувати результати підготовки майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил за їх величинами: менше 50% низький рівень; від 50% до 80% – середній і вище 80% – високий рівень.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Розроблена, таким чином, технологія формалізації якісних характеристик психологічних особистостей майбутніх офіцерів Військово-Морських сил може бути застосована для винесення суджень у подальшому експериментальному дослідженні ефективності формування готовності до власної професійної діяльності.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо апробацію структурно-функціональної моделі організаційно-педагогічних умов практичної підготовки офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Положення про організацію освітнього процесу в Інституті Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», 2018. Доступно: <<https://is.gd/m4mXzF>>.

2. Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, 2020. Наказ Міністерства оборони України від 09.01.2020 №4 Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>>.

3. Про організацію підготовки офіцерського, сержантського і старшинського складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, 2022. Наказ Міністерства оборони України від 05.07.2022 № 175. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175322-22#Text>>.

4. Про затвердження Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, 2016. Наказ Міністерства оборони України від 12.01.2016 року №5. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16#Text>>.

5. Шевель, Б. О., 2011. Формування фахових компетенцій майбутніх інженерів-педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: дис. ... канд. педагог. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 255.

6. Ілляхова, М. В., 2019. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної креативності науково-педагогічного працівника. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, , 67. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 95–99. Доступно: <<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27343>>.

7. Bomia, L., Sheldon, B., Johnson, M., Elander, K., Demeester, D., & Beluzo, L., 1997. The Impact of Teaching Strategies on Intrinsic Motivation. *ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education*. Available at: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED418925.pdf>>.

8. Гончаренко, Т.Є., 2018. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів у технічному університеті: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 [наук. керівник Романовський О. Г.]; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 15-18.

9. Стратегія розвитку Інституту Військово-Морських Сил Національного Університету «Одеська морська академія» на період до 2030 року, 2023. Доступно: <https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/strategichnyj-plan-rozvytku_ivms_2023-ost1.pdf>.

10. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України, 2020. Доступно: <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_viys-kovocho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf>.

11. Шебанова, В. І., Нікітенко, Г. О., 2019. Особливості мотивації військовослужбовців до військово-професійної діяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*, 2., 31-36. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipsd_2019_2_6>.

12. Shevchenko, V. V., 2021. Content and structure of professional-psychological competence of military servants of the National guard of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, 3 (39), 2/2021, 138 -142.

13. Жданова, І. В., Ластовець, І. В., 2015. Рефлексивність як психологічна умова гармонізації особистісного розвитку курсанта ВНЗ МВС. *Право і безпека*, 1(56). Доступно: <<https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3891>>.

14. Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України 2035, 2018. Доступно: <<https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>>.

STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE PRACTICAL TRAINING OF FUTURE OFFICERS OF THE NAVY OF UKRAINE IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Olena Zlobina,

Senior Lecturer, Department of Social-Humanitarian and

Fundamental Disciplines, Institute of Naval Forces,

National University "Odessa Maritime Academy"

Odesa, Ukraine;

Ph.D. Student, Communal Higher Educational

Institution "Kherson Academy of Continuing Education" of the

Kherson Regional Council

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2296-5148>;

zlobina710@gmail.com

Abstract. The article substantiates the structural and functional model of the organizational and pedagogical conditions of practical training of future officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine in higher education institutions. The purpose of the article is to define the systematization of the main types of practical training at the Military Academy, the identification of the organizational and pedagogical conditions for its provision, the substantiation of the structural and functional model of the organizational and pedagogical conditions for the practical training of officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine. The methodological basis of the article is the main provisions of the theory of cognition and information, resource, and professional approaches.

It is noted that the practical training of future officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine covers the entire cycle of training according to the relevant educational and professional programs for the training of naval officers of all specialties, which consists of various types of practice (initial military and professional training, field trip and boat trip, ship practice, boat (navigator's) campaign, military (naval) internship). The organizational and pedagogical conditions of practical training of officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine are singled out, namely: purposeful formation of motivation of future officers of the Navy, professionalization of the educational process, digitalization of education, organization and activation of the educational process, formation of psychological qualities and skills. The structural and functional model of the organizational and pedagogical conditions of the practical training of officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine is substantiated. The competence of future officers of the Naval Forces is formalized as a set of motivational, cognitive, activity, emotional-volitional and reflexive components.

Practical training of future officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine is a component of continuous professional education of specialists in Ukraine. The structural-functional model of the organizational-pedagogical conditions of the practical training of officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine makes it possible to identify the general system properties and qualitative characteristics of the independent elements of the system, which are logically interconnected and are in functional interaction. The result of such interaction should be the qualitative formation of leadership competencies of the officers of the Navy of the Armed Forces of Ukraine before they perform their professional duties.

Keywords: Naval Forces (Navy); Armed Forces of Ukraine (Armed Forces); future officers; educational and professional program; practical training.framework

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Instytuti Viiskovo-Morskykh Syl Natsionalnoho universytetu «Odeska morska akademiia» [Regulation on the Organization of the Educational Process at the Institute of Naval Forces of the National University "Odessa Maritime Academy"], 2018. Dostupno: <<https://is.gd/m4mXzF>>.
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvitnoi diialnosti u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva oborony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoi osvity [On the Approval of the Regulation on the Specifics of the Organization of Educational Activities in Higher Military Educational Institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and Military Training Units of Higher Education Institutions], 2020. Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 09.01.2020 №4 Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text>>.
3. Pro orhanizatsiiu pidhotovky ofiterskoho, serzhantskoho i starshynskoho skladu u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh, zakladakh fakhovoi peredvyshchoi viiskovoi osvity Ministerstva oborony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoi osvity [On the Organization of Training for Officers, Sergeants, and Petty Officers in

Higher Military Educational Institutions, Professional Military Education Institutions of the Ministry of Defense of Ukraine, and Military Training Units of Higher Education Institutions], 2022. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 05.07.2022 № 175 Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175322-22#Text>>.

4. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok orhanizatsii i provedennia viiskovoho (flotskoho) stazhuvannia, navchalnoi, vyrobnychoi, remontnoi, korabelnoi ta inshykh vydiv praktyky kursantiv (slukhachiv, studentiv) vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv, viiskovykh navchalnykh pidrozdiliv vyshchykh navchalnykh zakladiv [On the Approval of the Instruction on the Procedure for Organizing and Conducting Military (Fleet) Internships, Training, Production, Repair, Ship, and Other Types of Practices for Cadets (Listeners, Students) of Higher Military Educational Institutions, Military Training Units of Higher Education Institutions], 2016. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 12.01.2016 roku №5. Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16#Text>>.

5. Shevel, B. O., 2011. Formuvannia fakhovykh kompetentsii maibutnikh inzheneriv-pedahohiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Formation of Professional Competencies of Future Engineer-Pedagogues by Means of Information and Communication Technologies]: *dys. ... kand. pedahoh. nauk: 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity; Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Kyiv*, 255.

6. Illiakhova, M. V., 2019. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy rozvytku profesiinoi kreatyvnosti naukovo-pedahohichnoho pratsivnyka [Organizational and Pedagogical Conditions for the Development of Professional Creativity of Scientific and Pedagogical Workers]. *Naukovyi Chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova*, 67. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 95-99. Dostupno: <<http://enpu.ir.npu.edu.ua/handle/123456789/27343>>.

7. Bomia, L., Sheldon, B., Johnson, M., Elander, K., Demeester, D., & Beluzo, L., 1997. The Impact of Teaching Strategies on Intrinsic Motivation. *ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education*. Available at: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED418925.pdf>>.

8. Honcharenko, T. Ie., 2018. Pedahohichni umovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh inzheneriv-prohramistiv u tekhnichnomu universyteti [Pedagogical Conditions of Professional Training of Future Software Engineers in a Technical University]: *avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 [nauk. kerivnyk Romanovskyi O. H.]; Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. Kharkiv*, 15-18.

9. Stratehiia rozvytku Instytutu Viiskovo-Morskykh Syl Natsionalnoho Universytetu «Odeska morskа akademiia» na period do 2030 roku [Strategy for the Development of the Institute of Naval Forces of the National University "Odessa Maritime Academy" until 2030], 2023. Dostupno: <https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/strategichnyj-plan-rozvytku_ivms_2023-ost1.pdf>.

10. Doktryna rozvytku viiskovoho liderstva u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Doctrine for the Development of Military Leadership in the Armed Forces of Ukraine], 2020. Dostupno: <https://dovidnykmpz.info/wpcontent/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_v_iys-kovoho_liderstva_v_Zbroinykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf>.

11. Shebanova, V. I., & Nikitenko, H. O., 2019. Osoblyvosti motyvatsii viiskovosluzhbovtziv do viiskovo-profesiinoi diialnosti [Features of Motivation of Servicemen for Military-Professional Activities]. *Insait: psykholohichni vymiry suspilstva*, 2., 31-36. Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipsd_2019_2_6>.

12. Shevchenko, V. V., 2021. Content and structure of professional-psychological competence of military servants of the National guard of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, 3(39), 2/2021, 138 -142.

13. Zhdanova, I. V., & Lastovets, I. V., 2015. Refleksyvnist yak psykholohichna umova harmonizatsii osobystisnoho rozvytku kursanta VNZ MVS [Reflexivity as a Psychological Condition for Harmonizing the Personal Development of a Cadet in Higher Education Institutions of the Ministry of Internal Affairs]. *Pravo i bezpeka*, 1(56). Dostupno: <<https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3891>>.

14. Stratehiia Viiskovo-Morskykh Syl Zbroinykh Syl Ukraini 2035 [Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine 2035], 2018. Dostupno: <<https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskykh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2024-36-277-288>

УДК 37. 211.24

Константинова Тетяна Миколаївна,

старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін,

Дунайський інститут Національного університету

«Одеська морська академія»

Ізмаїл, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6374-343X>

tanyuscha29051979@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ АБРЕВІАТУРНИХ СКОРОЧЕНЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОРСЬКІЙ СФЕРІ

Анотація. У статті акцентується увага на тому, що будь-яка мова рясніє абревіатурами, і ми настільки звикли до них, що використовуємо всюди. У текстах професійно спрямованої морської літератури та програм міститься велика кількість різноманітних предметів зі складною структурою. Щоб якнайшвидше передати інформацію та зменшити кількість громіздких фраз, слід використовувати абревіатуру. Абревіатури можна використовувати для економії місця та часу, щоб уникнути повторення довгих слів і фраз або просто для відповідності загальноприйнятому використанню. Найпоширенішими типами скорочень, що використовуються в морських професійних текстах, є акроніми, літерні абревіатури та скорочення, скорочення багатоконпонентних морських професійних термінів в англійській мові. Абревіатури в цій галузі також можна поділити на нестандартні, фразеологічні та складені для